

**TĖVŲ, KURIŲ VAIKAI LANKO LOPŠELĮ, INFORMUOTUMAS APIE VAKCINAS IR JŲ
POŽIŪRIS Į VAIKŲ IMUNOPROFILAKTIKĄ**

Santrauka

TĖVŲ, KURIŲ VAIKAI LANKO LOPŠELĮ, INFORMUOTUMAS APIE VAKCINAS IR JŲ POŽIŪRIS Į VAIKŲ IMUNOPROFILAKTIKĄ

Tyrimo tikslas. Ištirti tėvų, kurių vaikai lanko lopšėlį, informuotumą apie vakcinas ir jų požiūrį į vaikų imunoprofilaktiką.

Tyrimo medžiaga ir metodai. Tyrimas, kuriame dalyvavo 298 (81,9 – mamos, 18,9 proc. – tėčiai) respondentai iš 6 ikimokyklinio ugdymo įstaigų, kuriose yra lopšelių grupės, buvo vykdomas 2014 m. gruodžio – 2015 m. sausio mėnesiais. Apklausos duomenys analizuoti naudojant SPSS 21.0 programiniu paketu. Hipotezės tikrintos taikant t ir χ^2 testus, nustatius reikšmingumo lygį $p < 0,05$.

Tyrimo rezultatai. Didžioji dalis respondentų teigia, kad skiepijimas yra svarbus (97,3 proc.) jų vaikui, tačiau 96,6 proc. respondentų nežinojo, kokios vakcinas yra įtrauktos į vaikų skiepijimo kalendorių, ir tik 5,4 proc. respondentų žinojo kokie yra mokami skiepai. Respondentai, kurie turėjo aukštesnį išsilavinimą, dirbo darbą susijusį su sveikatos apsauga/farmacija ar švietimu/moksliniais darbais, o taip pat moterys labiau nei vyrai turėjo geresnes žinias apie skiepus ($p < 0,05$). Net 68,8 proc. respondentų teigia, kad jiems reikėtų daugiau patikimos informacijos apie skiepus. Kad vaikus reikia skiepyti reguliariai pagal nustatytą skiepų kalendorių, sutinka 74,2 proc. tėvų ir didžioji dalis tėvų (95,6 proc.) savo vaiką buvo paskiepiję visais skiepais, kurie buvo rekomenduojami iki vaiko amžiaus, o 21,1 proc. respondentų yra paskiepiję savo vaiką mokama vakcina. Didžioji dalis respondentų (54,0 proc.) sutiko su teiginiu, kad skiepai, kuriais skiepijami vaikai, visada užtikrina apsaugą nuo infekcijų, nuo kurių vaikai skiepijami. 80,9 proc. visų respondentų pritarė įsakymui, kuriam įsigaliojus, vaikai į ikimokyklinę įstaigą bus leidžiami tik paskiepyti.

Išvada. Dauguma vaikų tėvų skiepų svarbą, efektyvumą, būtinumą vertina teigiamai, tačiau vertinant tėvų žinias apie vakcinas, pastebimas žinių trūkumas. Beveik visi respondentai patys teigia, jog jiems reikėtų daugiau patikimos informacijos apie skiepus. Respondentai, kuriems gydytojai neteikia žinių, dažniau pažymėdavo, jog jiems reikia daugiau patikimos informacijos apie skiepus, taip pat tokie tėvai dažniau linkę nepritari naujam ministro įsakymui ($p < 0,05$).

Reikšminiai žodžiai: tėvų požiūris į imunoprofilaktiką, tėvų žinios apie vakcinas, vakcinacija, imunoprofilaktika.

Summary

AWARENESS OF PARENTS, WHOSE CHILDREN GO TO THE NURSERY, ON THE VACCINATION AND THEIR ATTITUDE TOWARDS CHILDREN IMMUNOPROPHYLAXIS

The goal of research: to analyse the awareness of parents, whose children go to the preschool educational institutions and nurseries, on the vaccination and their attitude towards children immunoprophylaxis.

Research material and methods: the research, which involved 298 (81.9 % of mothers, 18.9 % of fathers) respondents from 6 preschool educational institutions with nursery groups, was carried out from December of 2014 to January of 2015. The interview data was analysed using software package SPSS 21.0. Hypotheses were verified applying df and χ^2 tests, after determining the level of significance $p < 0.05$.

Research results: the majority of respondents state that vaccination is important (97.3 %) for their child, but 96.6 % of respondents did not know which vaccines were included in the calendar of children vaccination, and only 5.4 % of respondents knew which vaccines are paid. Respondents, who had a degree of higher education, worked in the field of health protection/pharmacy or education/science, as well as women compared to men had much more knowledge of vaccines ($P < 0.05$). 68.8 % of respondents state that they would require more reliable information on vaccines. 74.2 % of respondents agree that children should be vaccinated regularly in accordance with the determined calendar of vaccination, and the majority of parents (95.6 %) had their child vaccinated as it is recommended, 21.1 % of respondents had their child vaccinated and paid. The majority of respondents (54.0 %) agree with the statement that vaccines for children always ensure the protection against infections. 80.9 % of all respondents agree with the law determining that only vaccinated children will be admitted to a preschool institution.

Conclusion: the majority of parents think that the importance, efficiency, and necessity of vaccines are important, but their knowledge on vaccines is poor. Almost all respondents claim that they lack reliable information on vaccines. Respondents, who do not get information from doctors, usually claim that lack reliable information on vaccines and tend to disagree with the new order of the minister ($p < 0.05$).

Keywords: parents' attitude on immunoprophylaxis, parents' awareness on vaccines, vaccination, immunoprophylaxis.

IVADAS

Visame pasaulyje imunizuojant išsaugoma mažiausiai 2–3 milijonai gyvybių kas metus, tačiau 1 iš 5 vaikų vis tiek yra nepaskiepijamas [1]. Kiekvienoje šalyje yra gyventojų, kurie nėra imunizuoti ir yra imlūs ligai. 2008–2009 tymų protrūkiuose Austrijoje, Bosnijoje ir Hercegovinoje, Bulgarijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Italijoje, Lenkijoje ir Ispanijoje atvejų didžioji dauguma įvyko tarp asmenų, kurie atsisakė imunizuotis pagrįsdami savo pasirinkimą filosofinėmis nuostatomis, kai kurie žmonės stokoja supratimo apie skiepijimąsi ar nėra motyvuoti, kad siektų to, kadangi jie nėra matę ir girdėję apie tas ligas, nuo kurių yra skiepijama. Kai kurie žmonės atsisako skiepytis dėl etinių ar religinių pagrindų. Kiti gyventojai dėl nepalankios geografinės padėties, prastos socialinės ar ekonominės padėties neturi galimybės gauti reikiamos imunizacijos arba dėl žmogaus sveikatos būklės yra atsisakoma jį paskiepyti. Visos šitos grupės lieka neapsaugotos nuo išvengiamos vakcina ligos.

Pastebima, kad Lietuvoje pagrindinės nepaskiepytų vaikų skaičius augimo priežastys – gyventojų migracija ir tėvų atsisakymas skiepyti. Pastaruoju metu tėvų, abejojančių skiepų nauda ir atsisakančių skiepyti savo vaikus, vis daugėja [2]. Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos centro duomenimis, 2013 m., peržiūrėjus 6–7 metų amžiaus vaikų medicininę dokumentaciją, buvo nustatyta, kad 92 proc. vaikų buvo paskiepyti laiku, tačiau 8 proc. vaikų skiepų schemas, skiepijant pagal vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių, neužbaigtos. Dažniausiai kaip nepaskiepijimo priežastis nurodyta gyventojų migracija – 28,6 proc., tėvų atsisakymas – 24 proc., ilgalaikės ir trumpalaikės komplikacijos – 23,4 proc., nenurodant priežasties – 24 proc.

Dauguma žmonių, gyvenančių išsivysčiusiose šalyse, niekada nepatyrė išvengiamų vakcinomis ligų protrūkių. Daug žmonių mano, kad skiepais valdomos likviduotos ligos daugiau nebekelia pavojaus, nes jų atvejų nėra sutikę. Tokia žmonių nuomonė kai kuriose šalyse privedė prie švietimo per žiniasklaidą stokos ir užkrečiamųjų ligų atgimimo. Tokios ligos buvo: tymai,

kokliušas, difterija ir raudonukė. Pastaraisiais metais Europos šalys turėjo kovoti su dideliais protrūkiais, ypač tymų. 2007–2010 m. tymų protrūkiai registruoti daugelyje vakarų Europos šalių: Austrijoje, Bulgarijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Airijoje, Italijoje, Nyderlanduose, Jungtinėje Karalystėje ir Šveicarijoje. Ir visa tai įvyko dėl žmonių, kurie nebuvo imunizuoti. Kadangi tokių žmonių buvo ganėtinai daug, virusas greitai išplito, dėl to atsirado ligos protrūkiai [3]. Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, nuo 2014 metų pradžios Filipinuose užregistruota 16 777 tymų atvejai ir 97 mirtys nuo šios ligos sukeltų komplikacijų. JAV Ligų kontrolės ir prevencijos centro duomenimis, daugiau nei 90 asmenų 2014 m. gruodžio mėnesį lankusių Disneilendą, diagnozuoti tymai. 22 tymų atvejai diagnozuoti amerikiečiams, kurie lankėsi Filipinuose. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro duomenimis, Lietuvoje 2014 m. registruota 11 tymų atvejų. Mūsų šalyje šios ligos protrūkis registruotas 2013 m., kai susirgo 35 asmenys. Visi sirgusieji buvo neskiepyti arba nepilnai skiepyti [4]. Amerikoje atliktas tyrimas, kurio metu bandyta išsiaiškinti neskiepėjimo priežastis, įrodė, kad tėvai savo vaikų neskiepija dažniausiai dėl to, kad mano, jog ligos yra išnykusios ir jos nebekelia pavojaus [5]. Tačiau iš tiesų nepaskiepytų vaikų skaičiui šalyje sparčiai didėjant, tuo pačiu didėja ir infekcinių ligų protrūkių rizika. Šią grėsmę padidina ir daugėjantis keliaujančiųjų į svečias šalis skaičius [6].

Mokslininkai įrodė, kad skiepijimas yra viena iš veiksmingiausių visuomenės sveikatos intervencijų [7]. Kaip ir pasaulyje, taip ir Lietuvoje apie skiepus sklando daugybė gandų, o mokslinė informacija dažnai nepakankamai aiškiai pateikiama arba neprieinama visuomenei. Tėvų nuomonei apie imunoprofilaktiką galima daryti įtaką, tačiau pirmiausia reikia nustatyti tėvų žinias, jų požiūrį į vakcinaciją bei požiūrį į sveikatos ministro priimtą sprendimą į ikimokyklinio ugdymo įstaigas leisti tik paskiepytus nuo tymų, raudonukės bei poliomieliito vaikus.

TYRIMO OBJEKTAS IR METODAI

Anoniminė anketinė apklausa buvo vykdoma 2014 m. gruodžio – 2015 m. sausio mėnesiais, bendradarbiaujant su Klaipėdos miesto Visuomenės sveikatos biuru. Tyrime dalyvavo sisteminės atsitiktinės atrankos būdu atrinkto vaikų ugdymo įstaigoms, kuriose yra lopšelių grupės.

Tyrimo instrumentas – momentinė anoniminė apklausa raštu. Beveik visi anketos klausimai buvo uždaro pobūdžio su pateiktais keliais atsakymo variantais. Dalis klausimų buvo sudaryta panaudojant anksčiau atliktuose tyrimuose pateiktus klausimus. Anketos klausimai suskirstyti į tris pagrindines grupes: tėvų informuotumas vakcinacijos klausimais; tėvų požiūris į imunoprofilaktiką; tėvų požiūris į naują Sveikatos ministro priimtą įsakymą dėl vaikų teisės lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą apribojimo. Respondentams reikėjo pasirinkti tokį atsakymą, kuris geriausiai išreiškia jų nuomonę.

Surinkus anketas, apklausos duomenys apdorojami SPSS (Statistical Package for Social Sciences) duomenų kaupimo ir analizės programinio paketo 21.0 versiją bei „MS Excel“ lentelėmis. Ar nėra duomenų įvedimo klaidų, buvo patikrinta apskaičiuavus atsakymų dažnius. Kiekybinių požymių priklausomumo, homogeniškumo bei proporcijų lygybių įvertinimui naudotas χ^2 kriterijus. Rezultatų skirtumas laikytas statistiškai reikšmingu, kai gauta p reikšmė buvo mažiau nei 0,05.

Pagal amžių respondentai buvo suskirstyti į 9 grupes: 1 grupė – nuo 15 iki 19 metų, 2 grupė – nuo 20 iki 24 metų, 3 grupė – nuo 25 iki 29 metų, 4 grupė – nuo 30 iki 34 metų, 5 grupė – nuo 35 iki 39 metų, 6 grupė – nuo 40 iki 44 metų, 7 grupė – nuo 45 iki 49 metų, 8 grupė – nuo 50 iki 54 metų ir daugiau, 9 grupė – nuo 55 iki 59 metų. Analizuojant duomenis paaiškėjo, kad 8 amžiaus grupės respondentų išvis nebuvo, o 9 grupės respondentai sudarė tik 0,3 proc. visų apklaustųjų, todėl 7, 8 ir 9 grupes pagal amžių buvo apjungtos kartu

REZULTATAI

Apklausiai atsitiktinio pasirinkimo būdu pasirinktos 6 ikimokyklinio ugdymo įstaigos, kuriose yra lopšelių grupės. Šiose įstaigose vaikų tėvams buvo išdalinta 311 anoniminių anketų. Iš viso respondentai sugrąžino 298 užpildytas anketas, tiriamųjų skaičius $n=298$ (atsako dažnis 95,8 proc.). Apklaustų respondentų pasiskirstymas pagal klausimą „Jūs esate“ buvo skirtingas. Didžioji dalis tyrime dalyvavusių respondentų buvo vaikų mamos – 81,9 proc., o 18,1 proc. – tėčiai.

Minimalus respondentų amžius 19 metų, o maksimalus 57 metai, amžiaus vidurkis – $30,8 \pm 5,08$ m., mediana 31 metai.

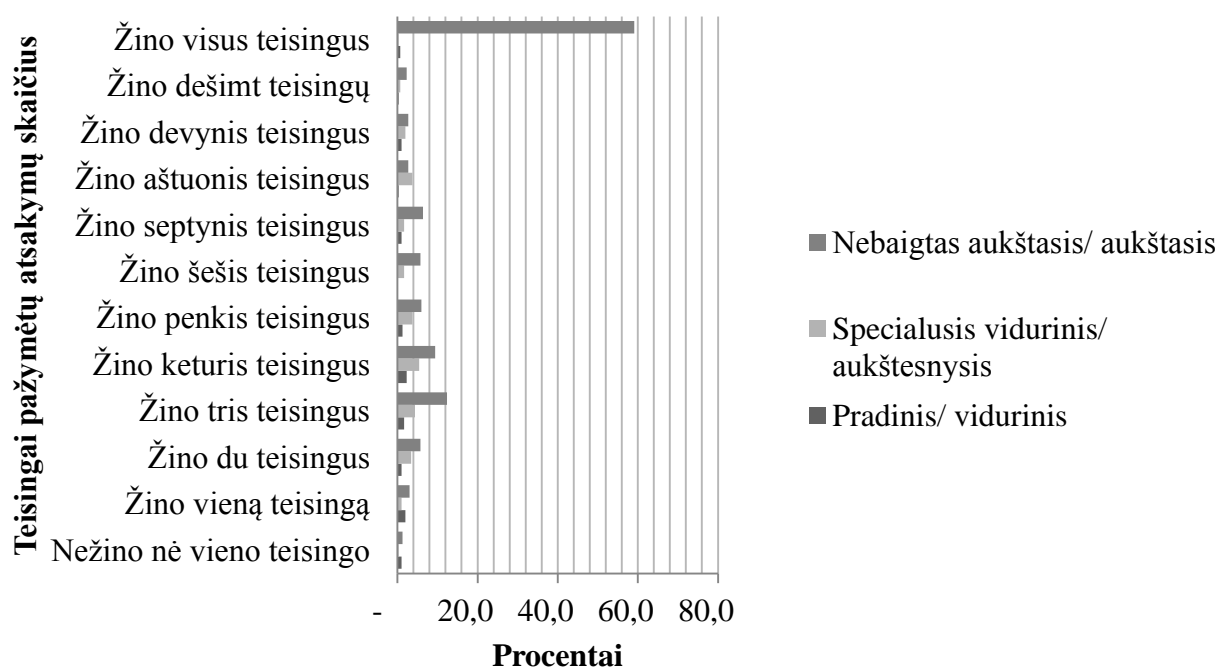
Analizuojant duomenis apie respondentų išsilavinimą, daugiausiai – 59,1 proc. respondentų buvo turinčių aukštąjį išsilavinimą arba jo nebaigę, 28,2 proc. – specialųjį vidurinį arba aukštesnįjį. Pradinį arba vidurinį išsilavinimą turėjo įgiję 12,8 proc. tiriamųjų. 48,7 proc. tiriamųjų turėjo 2 vaikus, 45,0 proc. – 1 vaiką, o 3 ar daugiau vaikų turėjo tik 6,4 proc. apklaustųjų.

Tiriamųjų prašyta atsakyti, koks jų pagrindinis užsiėmimas šiuo metu; jeigu asmuo šiuo metu yra vaiko auginimo atostogose, atsakyti, koks pagrindinis užsiėmimas buvo prieš išėjimą į atostogas. Profesijos suskirstytos remiantis Teritorinės darbo biržos skelbiama informacija apie profesijų skirstymą į grupes. Iš viso buvo išskirta 20 atsakymų, iš kurių 18 – profesijų grupės, likę atsakymai: *esu studentas (-ė), šiuo metu nedirbu*. Daugiausiai, 19,8 proc., respondentų atsakė, jog šiuo metu darbo neturi, 15,4 proc. respondentų pagrindinis užsiėmimas šiuo metu yra administravimas arba ekonomika, 11,1 proc. nurodė, jog pagrindinis užsiėmimas – paslaugos. Mažiausiai respondentų, 0,3 proc., pasirinko kaip pagrindinį savo užsiėmimą žemės ūkis/ miškininkystė/ žuvininkystė bei kultūra/ sportas/ žiniasklaida/ dizainas. Sveikatos apsauga arba farmacija yra 5,4 proc. tėvų pagrindinis šiuo metu užsiėmimas.

Tyrimo duomenimis 97,3 proc. tėvų žino, kad skiepijimas yra svarbus jų vaikui. Žinojimas apie skiepų svarbą įvairiose respondentų grupėse pagal išsilavinimą, auginamų vaikų skaičių bei profesiją buvo vienodas ($p>0,05$).

Siekiant įvertinti respondentų žinias apie vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių, buvo klausiama, kokios vakcinos yra įtrauktos į jį. Atsakymo variantuose buvo pateiktos visos vakcinos, kurios yra įtrauktos į skiepavimo kalendorių bei papildomai įtrauktos dvi mokamos vakcinos. Respondentams reikėjo atrinkti, jų nuomone, tuos skiepus, kurie yra įtraukti į kalendorių. Teisingai pažymėjus visas vakcinas, kurios yra vaikų profilaktinių skiepų kalendoriuje, respondentas buvo vertintas kaip turintis geras žinias, o neteisingai pažymėjus arba pažymėjus ne visus skiepus, buvo vertintas kaip prastas žinias turintis. Išanalizavus atsakymus paaiškėjo, jog net 96,6 proc. respondentų nežinojo, kokios vakcinos yra įtrauktos į vaikų skiepavimo kalendorių. Respondentai buvo suskirstyti pagal pasirinktų teisingų atsakymų kiekį. Teisingai parinkusių visus skiepus buvo tik 3,4 proc., dažniausiai, 20,1 proc., respondentai atsakydavo 4 teisingus atsakymus, nė vieno teisingo atsakymo nežinojo 2,7 proc. respondentų.

Analizės metu nustatytas statistinis reikšmingumas ($p < 0,05$), vertinant tėvų teisingai pasirinktų atsakymų kiekį su jų išsilavinimu: aukštesnį išsilavinimą turintys tėvai turi geresnių žinių apie vakcinas, kurios yra įtrauktos į vaikų profilaktinių skiepų kalendorių (1 pav.).

1 pav. Žinios apie vakcinų įtrauktumą į vaikų skiepų kalendorių (pagal išsilavinimą) (proc.).
($\chi^2=36,285$, $df=22$, $p<0,05$)

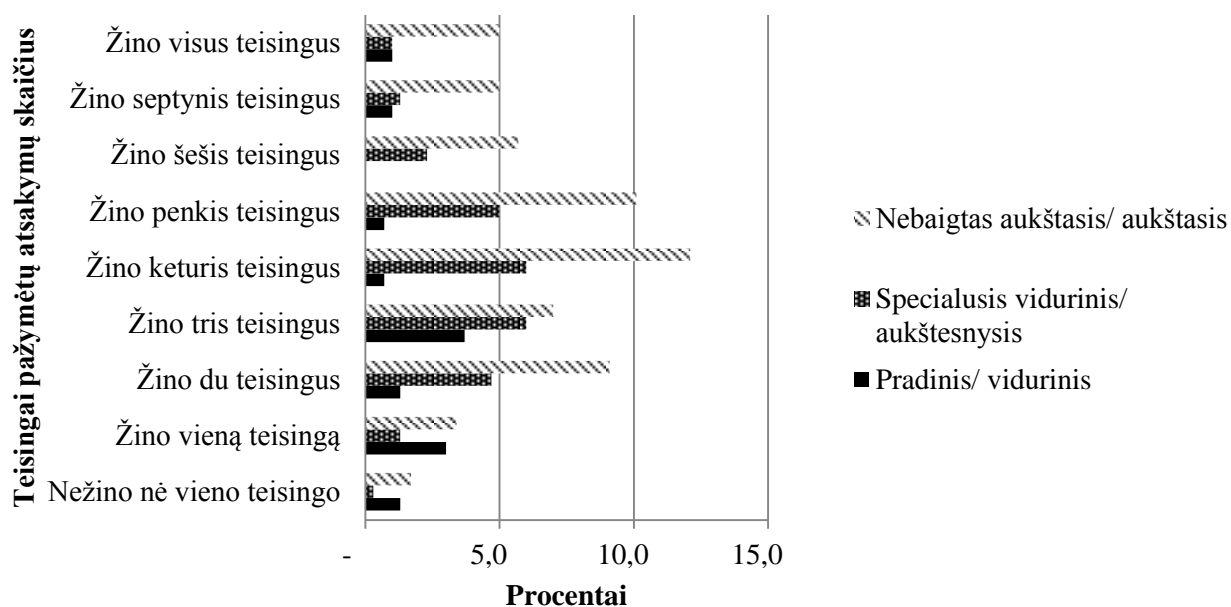
Statistinis reikšmingumas ($p<0,05$) nustatytas lyginant tėvų teisingai pasirinktų atsakymų kiekį su jų lytimi. Moterys daugiau pažymėdavo teisingų variantų nei vyrai.

Palyginus respondentų tėvų teisingai pasirinktų atsakymų kiekį su jų dabartiniu pagrindiniu užsiėmimu, nustatytas statistinis reikšmingumas ($p<0,05$). Respondentai, kurie šiuo metu dirba arba prieš vaiko auginimo atostogas dirbo sveikatos apsaugoje ar farmacijoje, dažniau žinojo visus vienuolika skiepų, įeinančius į vaikų profilaktinių skiepų kalendorių, nei kitų profesijų grupių respondentai. Sveikatos apsaugos ar farmacijos profesijų grupės atstovai niekada nenurodydavo mažiau nei keturių teisingų atsakymų. Dešimt skiepų teisingai dažniau pasirinko respondentai, kurie niekur nedirba arba dirba švietimo ar mokslinių darbų srityje. Lyginant su kitomis profesijų grupėmis nė vieno teisingo varianto dažniausiai nenurodydavo paslaugų, administravimo ar ekonomikos bei statybų profesinių grupių respondentai. Tik vieną teisingą atsakymo variantą nurodė pardavimo/pirkimo/rinkodaros profesijų grupės atstovai bei asmenys, kurie niekur nedirbo. Taigi, geriausias žinias turi asmenys, kurie dirba sveikatos apsaugos ar farmacijos srityje, švietimo ar mokslinių darbų srityje, o prasčiausias žinias turėjo asmenys, kurie dirba pagal paslaugų, administravimo ar ekonomikos bei statybų profesiją. Asmenys, kurie pažymėjo, jog šiuo metu (arba, jeigu jie šiuo metu yra vaiko auginimo atostogose, prieš išeinant į jas) neturi darbo, galime vertinti dvejopai, nes tokia pati respondentų dalis turėjo ir gana neblogas žinias apie vaikų profilaktinių skiepų kalendorių, ir labai prastas.

Siekiant įvertinti tėvų žinias apie skiepus, kurie yra mokami, buvo įtrauktas klausimas „Jūsų nuomone, kokios vakcinos yra mokamos?“ bei pateikti atsakymų variantai, kuriuose nurodyti visi mokami skiepai, tačiau buvo įtraukti ir du papildomi atsakymo variantai, kuriuose nurodyti nemokami skiepai. Teisingai pažymėjęs visas mokamas vakcinas, kurios yra vaikų profilaktinių skiepų kalendoriuje, respondentas buvo vertintas kaip turintis geras žinias, o

neteisingai pažymėjęs arba pažymėjęs ne visus mokamus skiepus, buvo vertintas kaip prastas žinias turintis. Teisingai pažymėjusių visus mokamus skiepus, kuriais galima paskiepyti savo vaiką, buvo tik 5,4 proc. respondentų. Respondentai buvo suskirstyti pagal pasirinktų teisingų atsakymų kiekį. Teisingai parinkusių visus mokamus skiepus buvo tik 7,0 proc., dažniausiai, 18,8 proc., respondentų atsakydavo 4 teisingus atsakymus, nė vieno teisingo atsakymo nežinojo 3,4 proc. respondentų.

Analizės metu nustatytas statistinis reikšmingumas, vertinant tėvų teisingai pasirinktų atsakymų kiekį su jų lytimi bei užsiėmimu šiuo metu nenustatytas ($p>0,05$), tačiau statistinis reikšmingumas ($p<0,05$) buvo nustatytas tarp tėvų teisingų variantų skaičiaus pasirinkimo bei jų išsilavinimo: aukštesnį išsilavinimą turintys tėvai turi geresnių žinių apie vakcinas, kurios nėra įtrauktos į vaikų profilaktinių skiepų kalendorių, tačiau jomis galima paskiepyti vaiką mokant pinigus. (2 pav.).

2 pav. Žinios apie mokamas vakcinas (pagal išsilavinimą) (proc.).

($\chi^2=43,258$, $df=16$, $p<0,05$)

Su teiginiu, kad vaikus reikia skiepyti reguliariai pagal nustatytą skiepų kalendorių, sutinka 74,2 proc. tėvų, nesutinka – 3,4 proc., neturi nuomonės – 22,5 proc. Respondentų grupėse pagal

lytį, išsilavinimą, augančių vaikų skaičių šeimoje bei užsiėmimo pobūdį su šiuo teiginiu sutinka vienodai ($p > 0,05$).

Tyrimo duomenimis, tėvai, kurie žino, kodėl skiepijimas yra svarbus jų vaikui, sutinka, kad vaikus reikia skiepyti reguliariai pagal nustatytą skiepų kalendorių, skirtumas statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$).

Net 68,8 proc. respondentų teigia, kad jiems reikėtų daugiau patikimos informacijos apie skiepus, skirtus vaikams. 87,9 proc. respondentų pasitiki gaunama informacija. Analizuojant informacijos gavimo šaltinius ir pasitikėjimo gaunama informacija, pasitikėjimas gautomis žiniomis iš draugų/kaimynų/giminių, televizijos/radijo bei interneto pasiskirstė vienodai, tačiau nustatytas reikšmingumas tarp gydytojų, knygų bei informacinių leidinių, kaip informacijos šaltinio, bei pasitikėjimo gaunama informacija: iš šių šaltinių gaunama informacija respondentai dažniau pasitikėdavo, nei nepasitikėdavo ($p < 0,05$).

Tyrimo rezultatai parodė, kad tėvams, kuriems trūksta informacijos apie skiepus, jiems atvedus vaiką į gydymo įstaigą gydytojai nepaaiškina, kodėl reikia paisyti skiepų kalendoriaus (34,6 proc.). Taip pat mažai informacijos teikia ir medicinos personalas, jie neprimena apie skiepus, nustatytus pagal skiepijimo kalendorių, tai parodo ir statistinis reikšmingumas ($p < 0,05$).

Apibendrinant, dauguma tėvų žino apie skiepijimo svarbą jų vaikui, ir dauguma iš jų sutinka, jog vaikus reikia skiepyti reguliariai pagal nustatytą skiepų kalendorių. Tačiau matomas akivaizdus tėvų žinių apie nemokamus vaikų profilaktinius skiepus bei mokamus skiepus trūkumas. Vertinant žinias, nustatyta, jog daugiau informacijos turi moterys, aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys bei asmenys, kurie dirba sveikatos apsaugos/farmacijos bei švietimo/mokslinių darbų profesijų grupėse. Didžioji dalis tėvų teigia, jog jiems trūksta patikimos informacijos apie vaikų skiepus, o analizuojant išsiaiškinta, jog didelė dalis patikimiausią informaciją apie skiepus,

dėl kurios jiems daugiau nereikia papildomos informacijos, gauna iš gydytojų, knygų bei informacinių leidinių.

Tėvų požiūris į imunoprofilaktiką

Tėvų požiūrį į imunoprofilaktiką gali lemti daugelis veiksnių. Dažnai tėvai, kurie pradeda abejoti vakcinų nauda, yra apimti nerimo dėl vakcinų saugumo, veiksmingumo, jie dažnai turi nepagrįstą mokslu įsitikinimą, vakcinų poveikį dažnai sieja su lėtinėmis ligomis ir t.t. [8]. Lietuvoje pradėjus mažėti skiepavimo apimtims, buvo atsigręžta į visuomenę ir pradėta didinti informacijos sklaida apie vakcinacijos naudą. Šiuo metu vakcinacijos apimtys grįžta į senąsias pozicijas, tačiau nuolatinis informacijos teikimas bei tėvų požiūrio į vakcinas analizė yra būtina, siekiant išlaikyti kolektyvinį imunitetą.

Siekiant įvertinti tėvų pasitikėjimą vakcinomis, buvo klausama, ar iki šiol yra paskiepiję savo vaiką visais skiepų kalendoriuje rekomenduojamais skiepais. Didžioji dalis tėvų (95,6 proc.) savo vaiką buvo paskiepiję visais skiepais, kurie buvo rekomenduojami iki vaiko amžiaus. 4,4 proc. tėvų buvo paskiepiję savo vaiką ne visais skiepais. Iš nepaskiepijusių 30,8 proc. neskiepijo dėl vaiko ligos, 61,5 proc. neskiepijimo priežasčių nenurodė, o 7,7 proc. nurodė, jog neskiepijo dėl savo požiūrio.

Vertinant tėvų pasitikėjimą vakcinomis, kurios nėra įtrauktos į vaikų skiepavimo kalendorių, tačiau jomis galima paskiepyti vaiką mokant pinigų, paaiškėjo, jog 21,1 proc. respondentų pasitiki vakcinų apsauga ir skiepia savo vaiką mokama vakcina. Analizuojant mokamų vakcinų populiarumą tarp tėvų, kurie paskiepijo savo vaiką mokama vakcina, išaiškėjo, jog dažniausiai vaikai skiepiami vėjaraupių vakcina (25,5 proc.) bei rotaviruso vakcina (23,5 proc.), kiek mažiau erkinio encefalito (17,6 proc.), gripo vakcina (15,7 proc.) bei pneumokoko vakcina – 13,7 proc., mažiausiai skiepijama buvo meningokoko vakcina (3,9 proc.). Pastebėtas

reikšmingas statistinis ryšys tarp tėvų, kurie yra skiepiję savo vaiką mokama vakcina, ir jų išsilavinimo ($p < 0,05$), specialųjį vidurinį ar aukštesnįjį išsilavinimą turintys tėvai dažniau linkę skiepyti savo vaiką mokamomis vakcinomis nei turintys pradinį/vidurinį ar nebaigtą aukštąjį/aukštąjį išsilavinimą.

Didžioji dalis respondentų (54,0 proc.) sutiko su teiginiu, kad skiepai, kuriais skiepijami vaikai, visada užtikrina apsaugą nuo infekcijų, nuo kurių vaikai skiepijami, 20,1 proc. nesutiko su tokiu teiginiu, 41,3 proc. respondentų nežino, ar skiepai užtikrina apsaugą nuo infekcijos, 4,7 proc. respondentų su teiginiu nesutinka. Šio klausimo vertinimas įvairiose grupėse (pagal išsilavinimą, užsiėmimą bei lytį) buvo statistiškai nereikšmingas ($p > 0,05$).

Tyrimo duomenimis, tėvai, kurie nesutinka su teiginiu „Aš tikiu, kad skiepai, kuriais skiepijami vaikai yra saugūs ir efektyvūs“, dažniau nei tėvai, kurie sutinka arba neturi nuomonės, nežino, kad skiepijimas yra svarbus jų vaikui. Nesutikusieji su šiuo teiginiu dažniau pažymėdavo, jog jiems reikia patikimos informacijos apie skiepus, kuriais yra skiepijami vaikai. Taip pat respondentai, įvertinę šį teiginį neigiamai, kur kas dažniau pažymėdavo, jog nepasitiki gaunama informacija. Duomenys statistiškai reikšmingi ($p < 0,05$) (1 lent.)

1 lent. Klausimų: „Ar žinote, kodėl skiepijimas yra svarbus Jūsų vaikui?“, „Ar Jums reikėtų daugiau patikimos informacijos apie skiepus, kuriais skiepijami vaikai?“, „Ar pasitikite gaunama informacija?“ su klausimu „Aš tikiu, kad skiepai, kuriais skiepijami vaikai, yra saugūs ir efektyvūs“ statistinis palyginimas.

		Aš tikiu, kad skiepai, kuriais skiepijami vaikai, yra saugūs ir efektyvūs			Reikšmingumas
		Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	
Ar žinote, kodėl skiepijimas yra svarbus?	Taip	98,8	96,8	85,7	$X^2=8,646$, $df=2$, $p<0,05$
	Ne	1,2	3,2	14,3	

Ar Jums reikėtų daugiau patikimos informacijos apie skiepus, kuriais skiepijami vaikai?	Taip	62,7	74,0	92,9	$X^2=8,074$, $df=2$, $p<0,05$
	Ne	37,3	26,0	7,1	
Ar pasitikite gaunama informacija?	Taip	95,0	83,7	42,9	$X^2=36,455$, $df=2$, $p<0,05$
	Ne	5,0	16,3	57,1	

Pagrindinis tėvų, kurių vaikai lanko lopšėlį, žinių šaltinis apie vakcinas ir imunoprofilaktiką – gydytojai, net 94,3 proc. respondentų būtent iš jų gauna informaciją. Antrąją vietą pagal žinių gavimą užima internetas. 45,3 proc. tėvų žinių ieško internete. Mažiausiai žinių vaikų tėvams teikia knygos, kaip žinių šaltinį šias komunikacijos priemones nurodė tik 11,4 proc.

Apibendrinant gautus rezultatus pastebėta, jog didžioji dalis tėvų savo vaiką buvo paskiepiję visais skiepais, kurie buvo rekomenduojami iki vaiko amžiaus. Ketvirtadalis tėvų teigė, jog yra skiepiję savo vaiką mokama vakcina. Dažniausiai skiepijama nuo vėjaraupių bei rotaviruso. Pastebėta, jog žmonės, kurie turi aukštesnį išsilavinimą, yra labiau linkę skiepyti vaiką mokama vakcina. Daugiau nei pusė visų respondentų sutinka, jog skiepai, kuriais skiepijami vaikai, visada užtikrina apsaugą nuo infekcijų, nuo kurių vaikai skiepijami. Tėvai, kurie nesutinka, jog skiepai, kuriais skiepijami vaikai, yra saugūs ir efektyvūs, dažniau nežino, kad skiepijimas yra svarbus jų vaikui, taip pat tokie tėvai dažniau pažymėdavo, jog jiems reikia daugiau informacijos apie skiepus.

Tėvų požiūris į vaiko teisės lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą apribojimas dėl vaiko nepaskiepijimo

Sveikatos apsaugos ministerija, atsižvelgdama į valstybės institucijų, visuomenės organizacijų, tėvų pastabas, priėmė sprendimą, kad nuo 2016 m. sausio 1 d. į lopšelius ir darželius būtų priimami vaikai, turintys pažymą apie atliktus skiepus nuo tymų, raudonukės ir poliomielioto [9]. Siekiant įvertinti tėvų požiūrį į šį priimtą sprendimą, į klausimyną buvo įtrauktas klausimas „Ar pritariate naujam įsakymui, dėl kurio nuo 2016 m. į vaikų darželius bus priimami tik paskiepyti vaikai?“. 80,9 proc. visų respondentų pritarė šiam įsakymui. Analizuojant šio klausimo vertinimą pagal lytį, amžių, vaikų skaičių, išsilavinimą bei užsiėmimą atsakymai pasiskirstė vienodai, statistinis reikšmingumas nenustatytas ($p > 0,05$). Statistinis reikšmingumas stebėtas lyginant šį klausimą su gaunamos informacijos pasitikėjimu: tėvai, kurie nepritaria naujam įsakymui, dažniau nepasitiki gaunama informacija ($p < 0,05$). Kaip jau minėjau ankstesniame skyriuje, nepasitikintys informacija žmonės yra linkę dažniau manyti, jog skiepai nėra saugūs ir efektyvūs ($p < 0,05$), tokie žmonės kur kas dažniau nepritarė ministro įsakymui ($p < 0,05$). Respondentai, kurie netiki, jog skiepai visada užtikrina apsaugą nuo infekcijų, nuo kurių skiepijama, taip pat nepritaria įsakymui, kurio pagrindu vaikai į darželius bus leidžiami tik paskiepyti. Tėvai, atveddami savo vaikus į asmens sveikatos priežiūros įstaigas paskiepyti, turėtų gauti visą išsamią, mokslu pagrįstą informaciją apie imunoprofilaktiką, tačiau tyrimo rezultatai rodo, jog didžiajai daliai tėvų trūksta informacijos. Remiantis tyrimo duomenimis, tėvai, kuriems gydytojai nepaaiškina, kodėl svarbu vaiką atvesti paskiepyti laiku, arba nepraneša, kokios yra šalutinės reakcijos po skiepijimo bei kaip elgtis joms atsiradus, yra linkę dažniau nepritari įsakymui, prieš atvedant vaikus į darželį juos paskiepyti ($p < 0,05$) (2 lent.).

2 lent. Naujo įsakymo vertinimas pagal: gaunamos informacijos pasitikėjimą; tikėjimą, kad skiepai yra saugūs bei efektyvūs; tikėjimą, kas skiepai užtikrina apsaugą nuo infekcijų, nuo kurių skiepijama; informacijos gavimą iš gydytojo, apie svarbą laiku paskiepyti vaiką; informacijos gavimą iš gydytojo apie šalutinės reakcijas po skiepijimo ir kaip elgtis joms atsiradus.

		Ar pritariate įsakymui, dėl kurio nuo 2016 m. į vaikų darželius bus priimami tik paskiepyti vaikai?		Reikšmingumas
		Pritariu	Nepritariu	
Ar pasitikite gaunama informacija?	Taip	90,9	75,4	X²=10,337, df=1, p<0,05
	Ne	9,1	24,6	
Tikiu, kad skiepai saugūs ir efektyvūs	Taip	60,6	26,3	X²=33,190, df=2, p<0,05
	Nei sutinku, nei nesutinku	37,3	57,9	
	Ne	2,1	15,8	
Tikiu, kad skiepai visada užtikrina apsaugą nuo infekcijų, nuo kurių skiepijama	Taip	46,1	19,3	X²=36,911, df=2, p<0,05
	Nei sutinku, nei nesutinku	46,1	43,9	
	Ne	7,8	36,8	
Ar gydytojas paaiškina, kodėl svarbu laiku paskiepyti vaiką?	Taip	83,4	52,6	X²=25,044, df=1, p<0,05
	Ne	16,6	47,4	
Ar gydytojas paaiškina, kokios yra šalutinės reakcijos po skiepavimo ir kaip elgtis joms atsiradus?	Taip	77,2	59,7	X²=8,150, df=2, p<0,05
	Nei sutinku, nei nesutinku	20,3	33,3	
	Ne	2,5	7,0	

Remiantis gautais rezultatais, tėvai labiausiai pasitiki gauta informacija iš gydytojų ir beveik visi tėvai nurodo, jog gydytojai yra jų pagrindinis informacijos šaltinis. Vis dėlto tėveliai, atvykdami į asmens sveikatos priežiūros įstaigas ne tik paskiepyti savo vaiką, tačiau ir profilaktinės apžiūros metu, sako, jog jiems nepakanka gaunamų žinių iš gydytojų apie mokamus bei nemokamus vaikų skiepus. Tėvai, kurie skundžiasi informacijos stygiumi, yra kur kas dažniau linkę nesutikti, jog skiepai saugūs ir efektyvūs, užtikrina apsaugą nuo infekcijų, nuo kurių skiepijama, būtent todėl jie linkę ir nepritarti naujam sveikatos ministro įsakymui, kuris įpareigos

tėvus į ikimokyklinę įstaigą atvesti tik paskiepytus vaikus. Šis tyrimas atskleidė, jog imunoprofilaktikos organizavimas turėtų būti labiau koncentruotas į tėvų visapusišką informavimą apie skiepų naudą.

REZULTATŲ APTARIMAS

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Visuomenės sveikatos institutas 2007 metais atliko tyrimą, kurio metu Vilniaus mieste atsitiktinės atrankos būdu atrinkta 20 vaikų darželių, 25 mokyklos, 6 skiepų kabinetai, taip pat atlikta 2743 tėvų anoniminė apklausa. Remiantis tyrimo duomenimis, beveik du trečdaliai respondentų pripažino, jog vaikų skiepijimui naudojamos vakcinos yra saugios, tačiau likusi dalis neturėjo aiškios nuomonės šiuo klausimu, 3,4 proc. kategoriškai teigė priešingai [10]. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras 2011 gruodžio mėnesį atliko Lietuvos gyventojų apklausą apie vakcinaciją. Iš viso apklausti 1009 15-74 m. Lietuvos gyventojai iš 100 vietovių. Šio tyrimo duomenimis šiek tiek daugiau nei pusė 15-74 metų Lietuvos gyventojų pritaria skiepų naudojimui, siekiant apsisaugoti nuo užkrečiamų ligų, nes jie yra saugūs ir efektyvūs [11]. Mūsų tyrimo duomenimis, 54,0 proc. respondentų teigė, jog skiepai yra saugūs bei efektyvūs. Kanados didžiųjų miestų apklausa taip pat parodė, jog didžioji dalis respondentų tiki vakcinų saugumu [12].

Vis dėlto nepaisant to, jog didelė respondentų dalis teigia turinti nepakankamai žinių apie vaikų vakcinaciją (tokie rezultatai atsispindėjo mano tyrime, kuriame 68,8 proc. tiriamųjų pareiškė, jog jiems reikėtų daugiau patikimos informacijos, taip pat ir ULAC inicijuotame Lietuvos gyventojų tyrime, kuriame 27,0 proc. tiriamųjų trūko informacijos), beveik visi mano tyrime (97,3 proc.), ULAC tyrime – 60,0 proc. tyrime dalyvavusių sutiko su skiepavimo nauda, Vilniaus universiteto tyrimo duomenimis, taip pat didelis procentas (80,0 proc.) respondentų teigė, kad skiepai duoda žymiai daugiau naudos nei žalos.

Vilniaus universiteto tyrimai nustatė, jog daugiau kaip 90 proc., o ULAC tyrimo 58,0 proc. respondentų pagrindinę informaciją gauna iš medicinos įstaigų darbuotojų. Mano tyrimo duomenimis, taip pat dažniausiai tėvai informacijos gauna medicinos įstaigose, kitas svarbus informacijos šaltinis – internetas.

Nors Lietuvoje naudojami skiepai yra nuolatos tikrinami ir jie atitinka PSO saugumo ir veiksmingumo reikalavimus, palyginti didelė dalis respondentų (Vilniaus universiteto bei ULAC tyrimo duomenimis) turi nepakankamai žinių apie skiepų saugumą, tokius rezultatus atspindi ir tyrimas, atliktas apklausiant Klaipėdos miesto lopšelių lankančių vaikų tėvus.

IŠVADOS

1. 97,3 proc. tėvų žino, kad skiepijimas yra svarbus jų vaikui. Vis dėlto 96,6 proc. respondentų nežinojo, kokios vakcinos yra įtrauktos į vaikų skiepijimo kalendorių. Prasta žinių situacija pastebėta ir apie mokamus skiepus: teisingai pažymėjusių visus mokamus skiepus, kuriais galima paskiepyti savo vaiką, buvo tik 5,4 proc. respondentų. O 68,8 proc. respondentų teigia, kad jiems reikėtų daugiau patikimos informacijos apie skiepus, skirtus vaikams. Nustatyta, jog tėvai labiausiai pasitiki gaunama informacija iš gydytojų, informacinių leidinių bei knygų ($p < 0,05$).
2. 95,6 proc. savo vaiką buvo paskiepiję visais skiepais, kurie buvo rekomenduojami iki vaiko amžiaus. 21,1 proc. pasitiki vakcinų apsauga ir skiepija savo vaiką mokama vakcina. Daugiau nei pusė visų respondentų (54,0 proc.) sutiko su teiginiu, kad skiepai, kuriais skiepijami vaikai, visada užtikrina apsaugą nuo infekcijų, nuo kurių vaikai skiepijami. Nustatyta, jog tėvai, kurie nesutinka, jog skiepai, kuriais skiepijami vaikai, yra saugūs ir efektyvūs, dažniau nežino, kad skiepijimas yra svarbus jų vaikui, taip pat jiems reikia daugiau informacijos apie skiepus ($p < 0,05$).

3. Didžioji dalis tėvų (80,9 proc.) pritaria naujam įsakymui, dėl kurio į ikimokyklinės ugdymo įstaigas bus priimami tik nuo tymų, raudonukės bei poliomieliito paskiepyti vaikai. Nustatyta, jog sveikatos ministro įsakymui linkę nepritarti tik tie respondentai, kurie skundėsi informacijos stygiumi, nesutinka, jog skiepai yra saugūs bei efektyvus ir užtikrina apsaugą nuo infekcijos nuo kurios skiepijama ($p < 0,05$).

LITERATŪRA

1. PSO¹. Never miss another jab. 2014. Prieiga per internetą: <<http://www.who.int/features/2014/immunization-app/en/>>, [žiūrėta 2014 balandžio 4 d.].
2. Aleksienė G. 2013. Informacija apie skiepų svarbą. Prieiga per internetą: <<http://vilniausvsc.sam.lt/informacija-gyventojams/apie-uzkrečiamasias-ligas/apie-skiepu-svarba>>, [žiūrėta 2015 gegužės 4 d.].
3. PSO². Seven Key reasons why immunization must remain a priority in the WHO European Region. 2014. Prieiga per internetą: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0017/84302/Seven_Key_Reasons.pdf?ua=1, [žiūrėta 2014 balandžio 4 d.].
4. ULAC. Amerikoje tymų protrūkis. 2015. Prieiga per internetą: <<http://www.ulac.lt/naujienos/pranesimai-spaudai/amerikoje-tymu-protrukis->>, [žiūrėta 2015 m. balandžio 13 d.].
5. Frimpong J. A. ir kt. Vaccination coverage among kindergarten children in Phoenix, Arizona. *Health Education Journal*. 2008;67(1):59.
6. ULAC. Mažėjant vaikų vakcinacijai, auga infekcinių ligų protrūkių rizika. 2012. Prieiga per internetą: <<http://www.ulac.lt/naujienos/pranesimai-spaudai/mazejant-vaiku-vakcinacijai-auga-infekciniu-ligu-protrukiu-rizika>>, [žiūrėta 2014 balandžio 1 d.].
7. Andre F. E. et al. Vaccination greatly reduces disease, disability, death and inequity worldwide. *Bulletin of the World Health Organization*. 2008;86(2).
8. Luthy K., Beckstrand R., Callister L. Reasons Parents Exempt Children from Receiving Immunizations. *The journal of school nursing*. 2012;2(28):156.
9. LR sveikatos apsaugos ministro. 2014 m. sausio 3 d. įsakymu Nr. V-8 patvirtinta „Dėl nacionalinės imunoprofilaktikos 2014–2018 metų programos patvirtinimo“. (Žin. 2014, Nr. 2014-00061).
10. Žagminas K. ir kt. Tėvų požiūris į vaikų skiepimą. *Medicina*. Kaunas, 2007; 43(2):161-169.
11. Čaplinskas S., Razmuvienė D., Foktas G. Vakcinos. Lietuvos gyventojų nuostatos ir patirtis. 2011. Prieiga per internetą: <<http://www.ulac.lt/uploads/downloads/leidiniai/Vakcinos.pdf>>, [žiūrėta 2015 m. balandžio 7 d.].
12. Ritvo P. et al. A Canadian national survey of attitudes and knowledge regarding preventive vaccines. *Journal of Immune Based Therapies and Vaccines*. 2002;1(3):8.